

УДК 332.122

JEL Classification: R12; Z18

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201911096>

О.Ю. САМБОРСЬКА, Т.В. КОЛЕСНИК,
кандидати економічних наук

Оцінка сучасного стану та напрями розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації

Мета статті - дослідити сучасний стан і особливості розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні та визначити напрями вдосконалення управлінської діяльності органів місцевого самоврядування.

Методика дослідження. У процесі дослідження тенденцій розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в Україні використано системний підхід та економіко-статистичні методи (графічний, порівняння, середніх величин); аналітичний та прогнозування для виділення окремих груп областей, які відрізняються чисельністю населення, соціальним та економічним зростанням, міжбюджетними трансферами.

Результати дослідження. Запропоновано нові напрями розвитку та вдосконалення процесів децентралізації. Доведено, що бюджетна децентралізація не є необхідною і достатньою умовою диференціації регіонального розвитку в Україні.

Елементи наукової новизни. Подальша реалізація напрямів розвитку об'єднаних територіальних громад дозволить максимально ефективно та швидко сформувати належний рівень організаційно-економічної роботи органів місцевого самоврядування.

Практична значущість. Запропоновано заходи щодо напрямів удосконалення засад оцінки соціально-економічних процесів, які відбуваються у розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. Табл.: 2. Рис.: 4. Бібліогр.: 24.

Ключові слова: децентралізація; місцеве самоврядування; громада; трансфери; інфраструктура; видатки.

Самборська Оксана Юріївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (м. Вінниця, вул. Сонячна, 3)
E-mail: super_oksana30@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-1911-9138>

Колесник Тетяна Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (м. Вінниця, вул. Сонячна, 3)
E-mail: sergej.kolesnik@gmail.com

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-2061-3184>

Постановка проблеми. Переформатування адміністративно-територіального устрою в Україні - реальність сучасних соціально-економічних перетворень, які спрямовані на досягнення позитивного ефекту в державному управлінні. Одним із пріоритетів наукової дискусії з окресленого питання вважаємо економічні оцінки сучасного стану та визначення напрямів розвитку об'єднаних територіальних громад. Така необхідність стала наслідком сучасних реалій, адже вивчення цього актуального питання поглибить дослідження проблематики управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців, які приділяли увагу питанням реалізації політики децентралізації влади слід виокремити, Я. Арабчук [1], Г. Возняк [3], М. Коніну, І. Луніну [6], Л. Пронько [19, 20] Н. Слободянюк [15]. Над дослідженням нормативно-правового забезпечення у сфері діяльності територіальних громад в Україні працювали такі вчені, як: Н. Гончарук, М. Кропивко [5, 17], М. Ксенофонов, Ю. Лупенко [5], С. Серьогін [13], Д. Скупченко [14], Л. Сухарська [16] та ін. Водночас залишається чимало проблем, для науково-методичного вирішення яких потрібна наукова дискусія, зокрема актуальне постійне поглиблення соціально-економічних оцінок стану проходжен-

© О.Ю. Самборська, Т.В. Колесник, 2019

ня процесів розвитку територіальних громад - на цьому зосереджена увага дослідження.

Мета статті - дослідити сучасний стан і особливості розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні та визначити напрями вдосконалення управлінської діяльності органів місцевого самоврядування.

Виклад основних результатів дослідження. Реформа місцевого самоврядування на умовах децентралізації започаткована і здійснюється для підвищення рівня демократизації моделі управління. Децентралізація влади в Україні базується на запровадженні європейських цінностей щодо розвитку місцевої демократії, наділення територіальних громад повноваженнями та правом використання ресурсів, надання населенню якісних адміністративних послуг, що дасть можливість сформувати сучасну систему місцевого самоврядування, підвищити рівень економічного та соціального розвитку території [18].

Указом Президента України «Про першочергові заходи розвитку місцевого самоврядування в Україні на 2017 рік» визначено розвиток місцевого самоврядування як один із пріоритетних напрямів розвитку держави. Надалі Верховною Радою України було затверджено Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади [10], Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [8], зміни до Бюджетного кодексу України [2] та Податкового кодексу України [7] щодо фінансової децентралізації.

Основними заходами проведення реформи визначено: розроблення концептуальних засад реформування у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, удосконалення нормативно-законодавчого забезпечення реформи, посилення рівня відповідальності органів місцевого самоврядування за прийняті рішення, проведення роз'яснювальної роботи, надання консультаційних послуг територіальним громадам [19].

У квітні 2017 р. Кабінетом Міністрів України прийнято розпорядження «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік» [9], яким передбачено 100% об'єднання місцевих рад базового рівня у спроможні територіальні громади до 2020 р.

Реформа проведення децентралізації отримала суттєву підтримку громадськості України, особливо в регіонах, які є лідерами у створенні спроможних об'єднаних територіальних громад (рис. 1).

Відбулося об'єднання територіальних громад у 2019 р. - 936 од., або 5,9 % порівняно з 2015 р. Своє волевиявлення до об'єднання показали сільські громади у 2017 р. в кількості 665 од. - збільшення у 1,8 раза порівняно з 2016 р.

На сьогодні повноваження органів ОТГ доволі широкі: від розробки стратегії розвитку до організації благоустрою сіл і селищ, які входять до їхнього складу.

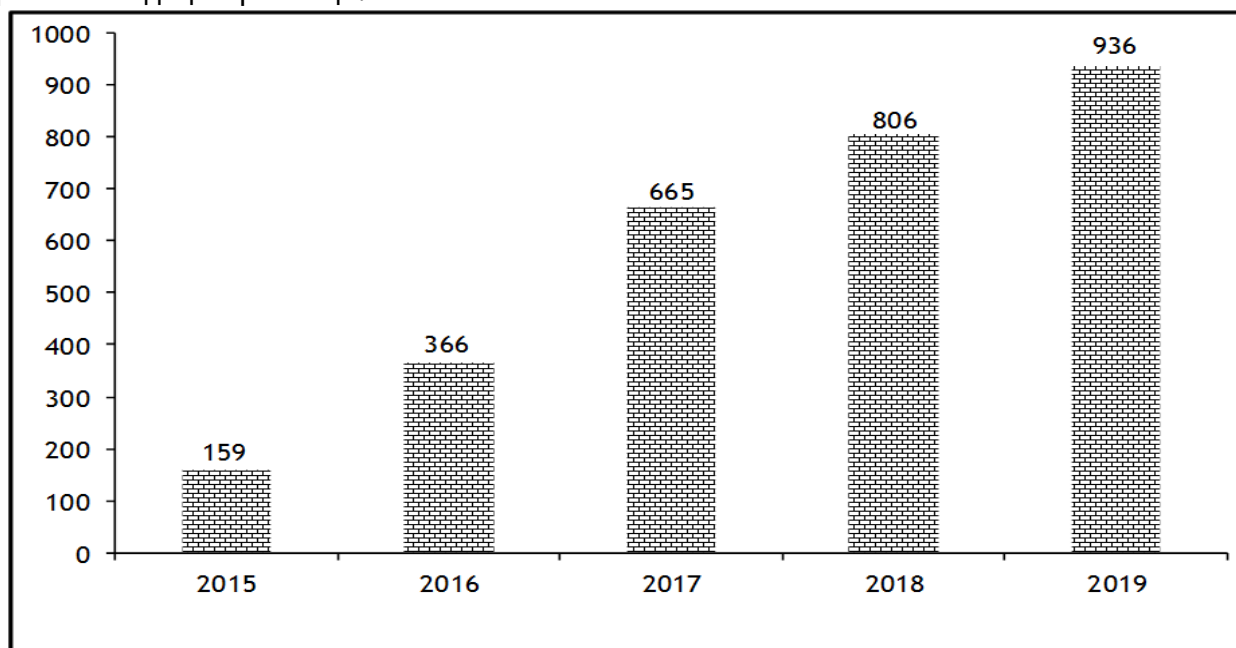

Рис. 1. Формування об'єднаних територіальних громад в Україні, 2015-2019 рр.

Джерело: [22].

Зокрема рада затверджує бюджет ОТГ; утворює виконавчий комітет; встановлює місцеві податки і збори; визначає, яким буде соціально-економічний і культурний розвиток. Виконавчий комітет своєю чергою забезпечує виконання бюджету ОТГ; координує діяльність відділів, управлінь, комунальних підприємств, установ та організацій; має право змінювати або скасовувати акти підпорядкованих йому відділів, управлінь та їхніх посадових осіб тощо.

Зрозуміло, що розвиток ОТГ повинен узгоджуватися із загальною стратегією розвитку відповідної області для формування потужних конкурентоспроможних регіонів і вирівнювання регіонів у межах країни. На практиці ОТГ, які вписують свій розвиток у регіональні стратегії, мають змогу отримати фінансування з обласних бюджетів під програми регіонального розвитку [24].

Станом на 10.08.2019 р. в Україні сформовано 936 об'єднаних територіальних громади (ОТГ), з яких 55 очікують рішення ЦВК про призначення на їх території перших місцевих виборів. До загальної кількості об'єднаних територіальних громад входять ті, що утворилися з центрами у містах обласного значення - 75 територіальних громад приєдналися до 34 міст обласного значення. Ще 6 міст розпочали процедури приєднання до-вколишніх громад [22].

Формування та розвиток територіальних громад відбувається за участі жителів, які проживають на цих територіях. Державна статистика України наводить чисельність проживаючих на території областей - 42 195 296 осіб станом на 01 лютого 2018 р. Динаміка кількості населення в об'єднаних територіальних громадах за 2015-2019 рр. наведена на рис. 2.

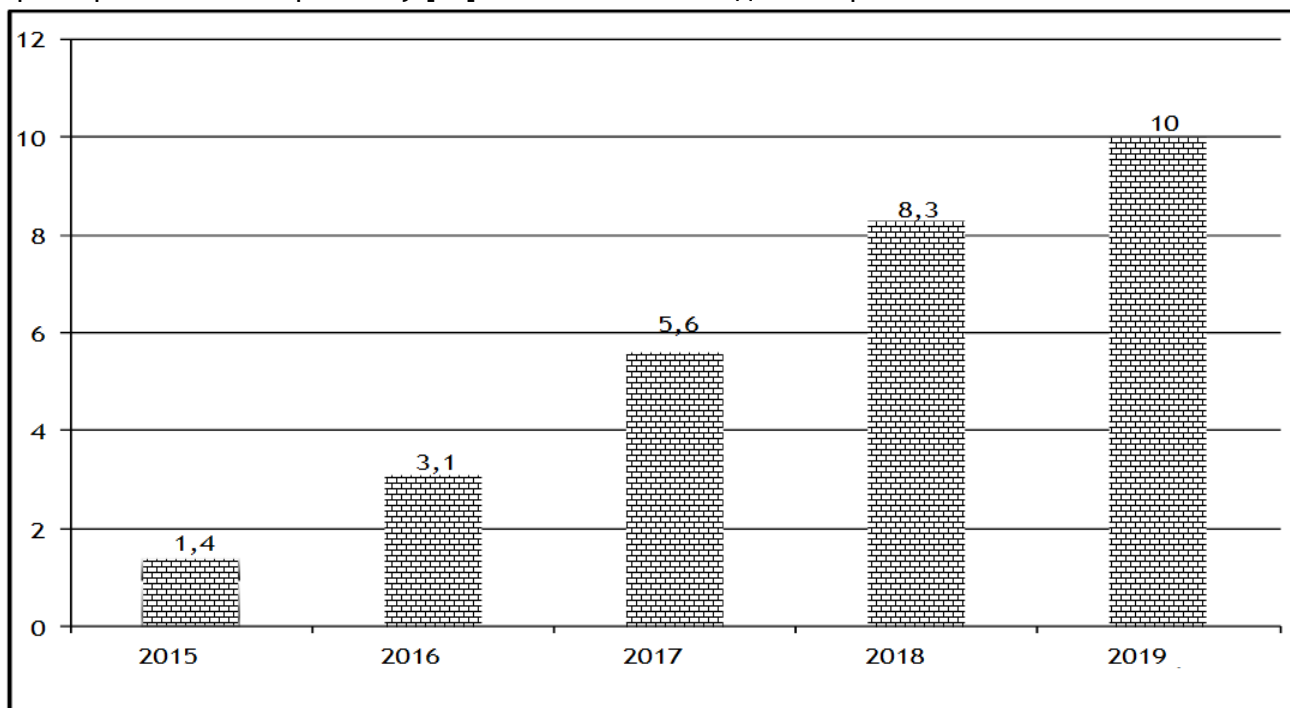

Рис. 2. Кількість жителів в об'єднаних територіальних громадах України у 2015-2019 рр., млн осіб

Джерело: [23].

За декілька років відбулися істотні зміни у чисельності осіб, що проживають на територіях об'єднаних громад. Право, а також бажання об'єднуватися в ОТГ виявили 10 млн осіб у 2019 р., що становить 4,2 % від загальної чисельності населення України (2018 р.) [12]. За період 2015-2019 рр. збільшення осіб, які здійснили вільне волевиви-

явлення щодо об'єднання, становило 8,6 млн, або 7, 2 %.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (нині Міністерство розвитку громад та територій України) виокремило області, які стали лідерами у формуванні територіальних громад (табл. 1).

1. Рейтинг областей щодо формування об'єднаних територіальних громад

Область	Загальний рейтинг	Рейтинг областей щодо формування спроможних громад					
		Кількість населення ОТГ, тис. осіб	Площа	Кількість територіальних громад, що не об'єдналися	Кількість районів, не охоплених об'єднанням, приєднанням	Міст обласного значення, в яких відбулося приєднання	Перспективні плани
Житомирська	1	5	2	1	1	3	4
Чернігівська	2	4	4	3	1	1	6
Дніпропетровська	3	2	3	5	1	8	1
Запорізька	4	3	1	2	1	6	1
Хмельницька	5	9	5	4	8	4	1
Волинська	6	10	6	6	1	11	1
Сумська	7	8	11	11	3	2	2
Чернівецька	8	13	9	9	7	1	10
Донецька	9	1	12	12	17	1	1
Тернопільська	10	16	8	8	4	10	5
Миколаївська	11	7	7	10	9	1	11
Луганська	12	6	10	7	11	6	1
Івано-Франківська	13	20	15	17	5	11	7
Харківська	14	11	20	21	19	7	1
Рівненська	15	23	18	16	10	5	1
Полтавська	16	12	16	15	6	4	8
Херсонська	17	17	14	14	14	1	9
Черкаська	18	15	13	13	2	7	14
Одеська	19	14	17	18	16	9	16
Львівська	20	14	19	19	12	11	12
Київська	21	19	22	20	15	4	15
Вінницька	22	22	23	22	13	4	13
Кіровоградська	23	18	21	23	18	11	3
Закарпатська	24	24	24	24	20	11	17

Джерело: [22].

Серед лідерів Житомирська, Чернігівська, Дніпропетровська, Запорізька та Хмельницька області. Найнижчі місця рейтингу посідають Закарпатська, Кіровоградська, Вінницька, Київська, Львівська області.

Кількість районів, де не створено жодної ОТГ, має позитивну тенденцію до зменшення і становить 123 райони. Найбільше їх у Харківській області - 10; Одеській - 16; Кіровоградській - 18; Київській - 15; Закарпатській - 20; Вінницькій - 13, Донецькій - 17 та Херсонській областях - 14 районів.

До переваг об'єднаних територіальних громад віднесень створення на їх території центрів надання адміністративних послуг (ЦНАПів), які забезпечують комфортні умови та доступність таких громадянам (рис. 3).

Отже, протягом аналізованого періоду кількість ЦНАПів збільшується і у 2019 р. досягла 796 од., що є позитивним результатом: порівняно з базисним роком темп зміни - 25 %.

У 2019 р. прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом мають 806 об'єднаних територіальних громад, або 86,1% (з урахуванням 24 міст обласного значення, в яких відбулося приєднання). За перше півріччя 2019 р. доходи загального фонду ОТГ (без урахування надходжень із державного бюджету) склали 17,6 млрд грн, або 13,7% від загального обсягу доходів усіх місцевих бюджетів України (табл. 2).

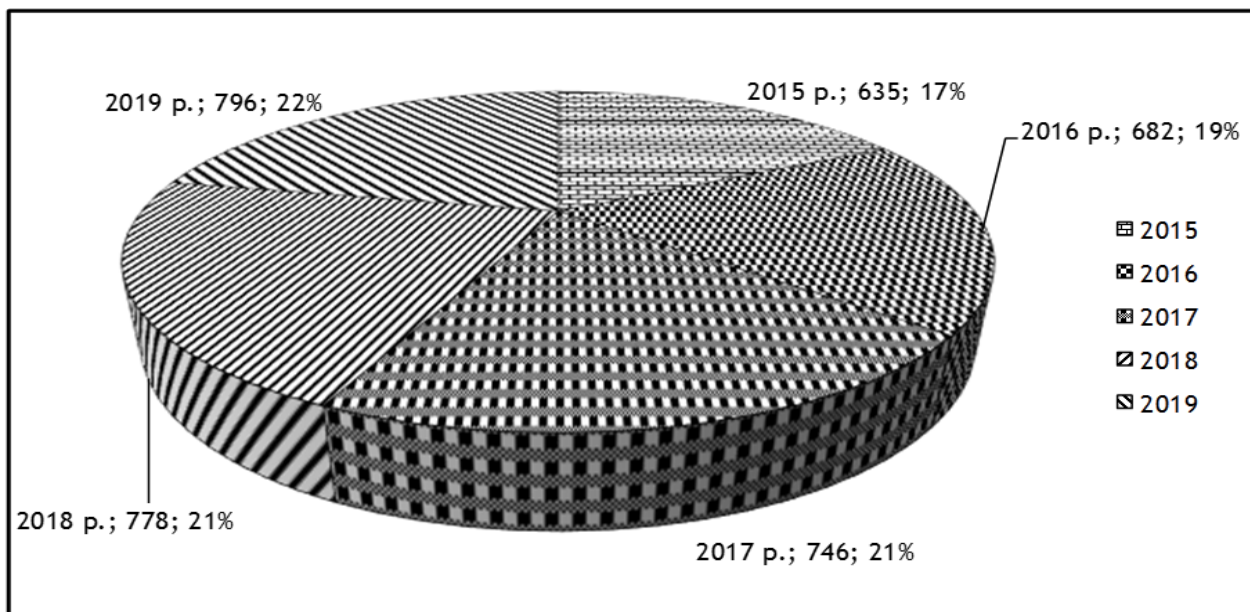

Рис. 3. Кількість центрів надання адміністративних послуг в об'єднаних територіальних громадах, 2015-2019 рр.

Джерело: [23].

2. Структура доходів загального фонду місцевих бюджетів у першому півріччі 2019 р.

Найменування платежів	Надходження за перше півріччя 2019 р.	665 ОТГ, утворених у 2015-2017 рр. (5620,7 тис. осіб)				141 ОТГ, утворена у 2018 р. (у т.ч. 24 міста обласного значення, в яких відбулося приєднання (2694,6 тис. осіб))
		Надходження		Відхилення		Надходження за I-й квартал 2019 року
		перше півріччя 2018 р. (тис. грн)	перше півріччя 2019 р. (тис. грн)	+/-	%	
Податок на доходи фізичних осіб	10303,6	5214,3	6160,8	946,5	118,2	4142,8
Акцизний податок (усього)	1198,1	713,3	715,6	2,3	100,3	482,4
У т.ч. акцизний податок з палива	816,1	568,0	552,9	-15,1	97,3	263,2
Місцеві податки і збори (усього)	5337,1	2752,8	3372,2	619,4	122,5	1964,9
У тому числі:						
плата за землю	2415,5	1266,2	1966,0	699,9	155,3	449,5
єдиний податок	2561,4	1318,0	1535,7	217,7	116,5	1025,8
нерухоме майно	334,3	155,8	205,7	49,9	132,0	128,6
Плата за надання адміністративних послуг	203,9	112,7	118,9	6,2	105,5	85,0
Усього	17 587,0	9 021,5	10 705,5	1 684,0	118,7	6 881,5

Джерело: [22].

У загальній структурі доходів загального фонду питома вага податку на доходи фізичних осіб становить 17,0%, із показником

надходження 6 млрд грн. Крім цього, надійшло: плати за землю - 2 млрд грн, єди-

ного податку - 1,5 млрд грн, податку на нерухоме майно -205 млн гривень.

Загальний обсяг видатків місцевих бюджетів у січні-червні 2019 р. склав 261,5 млрд грн, що на 10,1 млрд грн менше від обсягу видатків, здійснених за аналогічний період 2018 р. Із зазначеної суми на видатки загального фонду в поточному році припадало 225,8 млрд грн, що на 13,9 млрд грн менше минулорічного (рис. 4).

У структурі видатків місцевих бюджетів переважають видатки на оплату праці та нарахування на заробітну плату (36 %), видатки на соціальне забезпечення (20%) та інші поточні видатки (18,5 %).

Із загального фонду бюджетів ОТГ, в яких зареєстровано майже 2% населення України, профінансовано видатків на суму 28,6 млрд грн (або 11 % загальної суми видатків усіх місцевих бюджетів України), у тому числі: на зарплату з нарахуваннями спрямовано 18,5 млрд грн (64,7% від усієї

суми видатків); на оплату комунальних послуг та енергоносіїв - 9,9 млрд грн (6,0%) [22].

Одним із напрямів посилення ефективності фінансового регулювання як на державному, так і на регіональному рівнях є запровадження системи фінансового контролінгу, завдання якого, на нашу думку, доцільно звести до визначення потреби відповідних інституційних одиниць у фінансовій інформації; удосконалення аналітичних засад фінансової політики; координації процесу планування, прогнозування, контролю за формуванням і використанням фінансових ресурсів регіону; порівняння планових і фактичних показників виконання загального та спеціального фондів; визначення альтернатив ухвалення управлінських рішень щодо використання фінансових ресурсів [1]. Основні видатки місцевих бюджетів за перше півріччя 2019 р. (загальний, спеціальний фонд) представлено на рис. 4.

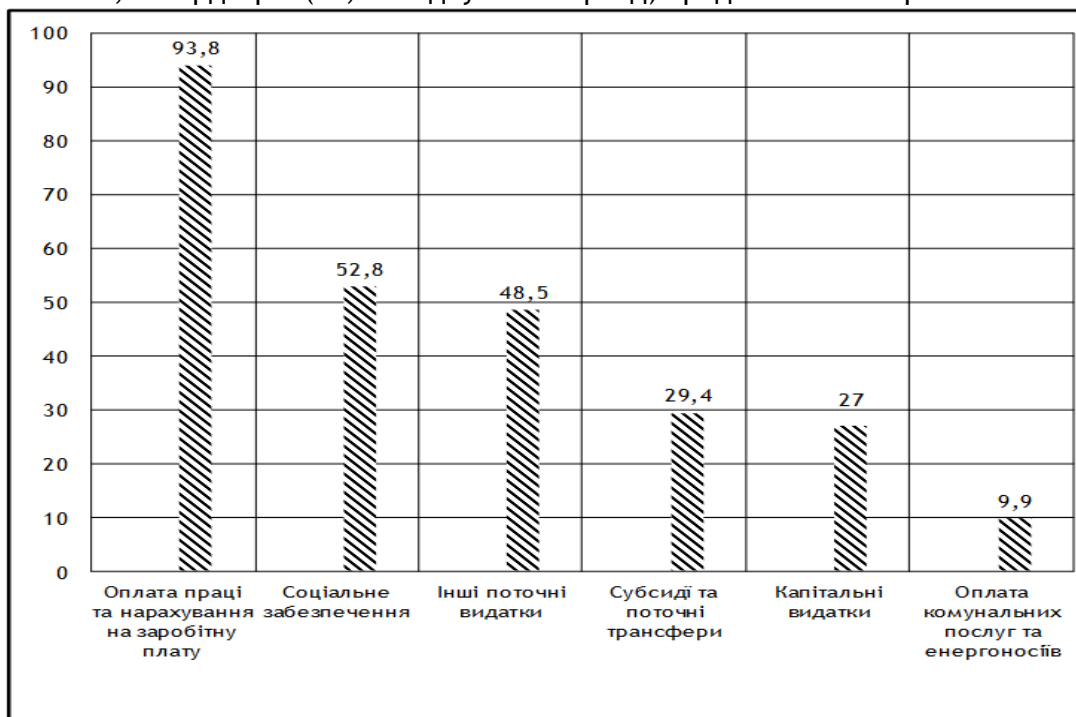

Рис. 4. Структура видатків місцевих бюджетів за перше півріччя 2019 р. (загальний та спеціальний фонд), млрд грн

Джерело: [23].

Протягом січня-червня 2019 р. місцеві бюджети отримали з державного бюджету трансфертів на загальну суму 136,1 млрд грн, зокрема:

- базова дотація - 5,2 млрд грн (3,8 % від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);

- медична субвенція - 27,7 млрд грн (20,4 % від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);

- освітня субвенція - 42,1 млрд грн (30,9 % від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);

- субвенції на соціальний захист населення - 48,7 млрд грн (35,8 % від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);

- субвенція на формування інфраструктури ОТГ - 0,7 млрд грн (0,5 % від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);
- субвенція на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій - 2,0 млрд грн (1,5 % від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);
- субвенція на утримання доріг - 6,6 млрд грн (4,8 % від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів) [22].

Отже, передача видаткових повноважень регіонам та право самостійного встановлення місцевих податків вигідна, насамперед, регіонам із високим рівнем доходів, а це означає, що можливості надавати суспільні послуги в «багатих регіонах» і надалі будуть вищими, аніж у «бідних регіонах», тобто економічно потужні регіони ставатимуть сильнішими. По-іншому, бюджетна децентралізація не є необхідною і достатньою умовою диференціації регіонального розвитку [3].

Серед очікуваних результатів реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні розрізняють: посилення правової, організаційної та матеріальної спроможності територіальних громад, органів місцевого самоврядування, провадження їх діяльності з дотриманням принципів та положень Європейської Хартії місцевого самоврядування; доступність публіч-

них послуг, підвищення їх якості; впровадження механізму здійснення місцевими держадміністраціями та населенням контролю за наданням органами місцевого самоврядування, територіальними органами центральних органів виконавчої влади публічних послуг; запровадження стандартів (нормативів) якості публічних послуг, що надаються населенню органами місцевого самоврядування базового та регіонального рівня, критеріїв оцінювання якості; створення сприятливих правових умов для максимального широкого залучення населення до прийняття управлінських рішень [13].

Висновки. Оцінки сучасного стану та загальні характеристики напрямів розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні в умовах становлення механізму децентралізації показали, що: залежно від типу громади, пріоритетним напрямом їх розвитку має стати системне сприяння зростанню доходів громадян, пошук альтернативних способів підвищення зайнятості населення, а також поліпшення умов соціального захисту. Поряд із цим пріоритетним завданням місцевого самоврядування повинно бути організаційно-економічне і практичне сприяння раціональному використанню ресурсів та активів, зокрема землі, інфраструктури, об'єктів комунальної власності тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Арабчук Я. І. Фінансова децентралізація - основна складова спроможної громади. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_20.
2. Бюджетний кодекс України № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Возняк Г. В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти. *Проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 253-257.
4. Гройсман В.Б. *Ukraynia-nini-blizka-do-vtilennya-khartiy-mistsevogo-samovryaduvannya from*. 2017. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/news/15100373>.
5. Інтеграція та самоорганізація аграрного бізнесу в умовах децентралізації влади: монографія / [Лупенко Ю.О., Кропивко М.Ф., Малік М.І. та ін.] ; за ред. М.Ф. Кропивка, В. В. Россихи. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2015. С. 482.
6. Луніна І. О. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні. Київ: ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2016. 70 с.
7. Податковий кодекс України № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.
8. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02. 2015 року №157-VIII/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
9. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 р. № 275-р. /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80>.

References

1. Arabchuk, Ya.I (2016). Finansova decentralizacia - osnovna skladova spromozno' gromadu [Financial decentralization is the main component of a prosperous community]. *Teoriya i practica derzavnogo upravlinia i miscevogo samovryaduvania*, 1. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_20 [In Ukrainian].
2. Budzhetnyy kodeks Ukraine № 2456-VI [Budget Code of Ukraine, No. 2456-VI]. *Zakon Rada*. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [In Ukrainian].
3. Vozniak, H.V. (2015). Perevagu ta ruzuku budzhetnoy decentralizacia: teoretiko-metodologicni aspect [Advantages and risks of budgetary decentralization: theoretical and methodological aspects]. *Problemy ekonomiku*, 2, pp. 253-257 [In Ukrainian].
4. Groysman, V.B. (n.d.). Ukraynia nini blizka do vtilennya khartiy mistsevogo samovryaduvannya [Ukraine is now close to implementing local self-government charters]. *UNN*. Retrieved from: <https://www.unn.com.ua/uk/news/15100373> [In Ukrainian].
5. Lupenko, Yu.O., Kropyvko, M.F., Malik, M.Y., et al. (2015). *Integratsia ta samoorganizatsia agrarnogo biznesu v umovah detsentralizatsii vlady: monohrafia [Integration and self-organization of agrarian business in the conditions of decentralization of power: monograph]*. M.F. Kropyvko, & V.V. Rossokha (Eds.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
6. Lunina, I. (2016). Rozvutok bydzetnoi decentralization v Ukraine NAN Ukraine [Development of budget decentralization in Ukraine]. Kyiv: DU "Instytut ekonomiky ta prohozuvannia NAN Ukrainy" [In Ukrainian].
7. Podatkovyy kodeks Ukraine № 2755-VI [Tax Code of Ukraine, No. 2755-VI]. *Zakon Rada*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> [In Ukrainian].

10. Про Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014. № 333 - р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

11. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

12. Самборська О. Ю. Людський капітал як фактор економічного зростання. *Економіка АПК*. 2019. № 6. С. 64-72.

13. Серьогін С. М., Гончарук Н. Т. Теоретичні засади та основні напрями реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного права*. 2015. № 4. С. 111-120.

14. Скупченко Д. О. Нормативно-правове забезпечення розвитку територіальних громад в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2. С. 1-7.

15. Слободянюк Н. О., Коніна М. О. Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 611-616.

16. Сухарська Л. В. Правове регулювання фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в Україні в умовах бюджетної децентралізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. № 3. С. 144-151.

17. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій: монографія / [Саблук П. Т., Кропивко М. Ф., Булавка О. Г. та ін.]; за ред. П. Т. Саблука, М. Ф. Кропивка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2011. С. 450.

18. Фінансова децентралізація: результати та перспективи. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/8342>.

19. Pronko L., Kolesnyk T. Decentralization of public and local authorities in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. Volume 2, Number 1. Riga: Baltic Publishing. 2016. P. 96-101.

20. Pronko L., Kolesnik T., Samborska O. Activities of united territorial communities as a body of local government in the conditions of power decentralization in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 4, N 2. Riga: Publishing House. P 184-190.

21. The Constitution of Ukraine. 28.06.1996. URL: http://zakon.rada.gov.ua_

22. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11417>.

23. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11425>.

24. URL: <http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne>.

8. Pro dobrovilne obyednanya teretorialnuh gromad: Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 roku №157-VIII [On voluntary association of territorial communities: Law of Ukraine dated 05.02.2015, No. 157-VIII]. *Zakon Rada*. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19> [In Ukrainian].

9. Pro zatverdgenya seredno strokovogo planu prioritetnuh diy uryadu do 2020 ta plan prioritetnuh diy uryadu na 2017 rik: Rozporядgenya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.04.2017 №275-p [On approval of a mid-term plan on priority actions of the Government until 2020 and a plan of priority actions of the Government for 2017: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 03.04.2017, No. 275-p]. *Zakon Rada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80> [In Ukrainian].

10. Pro koncepciyu reformyvania misceвого samovryadyvania ta teretorial'noyi organizaciyi vladu v Ukraini: Rozporadzena Kabinetu ministriv Ukrainy 01/04/2014 333-p [On the Concept of reforming local self-government and territorial organization of government in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 01.04.2014, 333-r]. *Zakon Rada*. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> [In Ukrainian].

11. Pro strategiyu stalogo rozvutku Ukraine-2020: Ukaz prezudenta Ukraine 12/01/2015 № 5/2015 [On the sustainable development strategy "Ukraine 2020": Presidential Decree dated 12.01.2015, No. 5/2015]. *Zakon Rada*. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [In Ukrainian].

12. Samborska, O.Yu. (2019). Ludskuy capital yak factor ekonomichnogo zrostania [Human capital as a factor of economic growth]. *Економіка АПК*, 6, pp. 64-72 [In Ukrainian].

13. Serohin, S.M. & Honcharuk, N.T. (2015). Teoretichni zasady ta osnovni napryamy reformyvania misceвого samovryadyvania i decentralizaciyi vladu v Ukraini [Theoretical foundations and main directions of reforming local self-government and decentralization of power in Ukraine]. *Aspektu publichnogo prava*, 4, pp. 111-120 [In Ukrainian].

14. Skypchenko, D.O. (2017). Normativno pravove zabezpechenya rozvutky teretorial'n'a gromad v Ukraine [Legal and regulatory support for the development of territorial communities in Ukraine]. *Teoria ta praktuka derzavnogo upravlinia*, 2, pp. 1-7 [In Ukrainian].

15. Slobodaniuk, N.O. & Konina, M.O. (2016). Problemu reformuvania doxidno chastunu micevux bydgetiv v umovax finansovoi decentralizaci [Problems of formation of the revenue part of local budgets in the conditions of financial decentralization]. *Економіка і суспільство*, 2, pp. 611-616 [In Ukrainian].

16. Sykharska, L.V. (2016). Pravove rehylyvanie finansovogo zabezpechenya rozvutky teretorialnuh hromad v Ukraini v umovax bydzetnoi decentralizatsii [Legal regulation of financial support for the development of territorial communities in Ukraine under conditions of budgetary decentralization]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriadyvannia*, 3, pp. 144-151 [In Ukrainian].

17. Sabluk, P.T., Kropyvko, M.F., Bulavka, O.H., et al. (2011). *Upravlinnia kompleksnym rozvytkom ahropromysloвого vyrobnytstva i sil'skykh terytorii: monohrafiia [Management of integrated development of agro-industrial production and rural areas: monograph]*. P.T. Sabluk & M.F. Kropyvko (Eds.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

18. Finansova detsentralizatsiia: rezultaty ta perspektyvy [Financial decentralization: results and prospects]. (2018). *Decentralization*. Retrieved from: <http://decentralization.gov.ua/news/8342> [In Ukrainian].

19. Pronko, L. & Kolesnyk, T. (2016). Decentralization of public and local authorities in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 2, No. 1, pp. 96-101 [In English].

20. Pronko, L., Kolesnyk, T., & Samborska, O. (n.d.). Activities of united territorial communities as a body of local government in the conditions of power decentralization in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 4, No. 2, pp. 184-190 [In English].

21. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]. (1996). *Zakon Rada*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua> [In Ukrainian].

22. Eksperty proanalizovali vykonannya mistsevykh biudzhetiv za pershe pivrichchia 2019 roku [Experts have analysed the implementation of local budgets for the first half of 2019]. (2018). *Decentralization*. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/news/11417> [In Ukrainian].

23. "Poky odni hromady dumaiut, chy varto... OTH pozhynaiut plody reform", - Viacheslav Nehoda prokomentuvav Monitorynh detsentralizatsii ["While some communities think it is worth it ... UTCs are reaping the benefits of reform", - Vyacheslav Nehoda commented on the decentralization monitoring]. (2019). *Decentralization*. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/news/11425> [In Ukrainian].

24. Detsentralizatsiia: korotko pro holovne [Decentralization: briefly the main things]. (2019). *Cost.Ua*. Retrieved from: <http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne> [In Ukrainian].

Samborska O.Yu, Kolesnyk T.V. Assessment of the current state and directions of the development of united territorial communities in terms of decentralization

The purpose of the article is to study the current state and features of the development of united territorial communities in Ukraine and to improve the work of local self-government bodies.

Research methods. In the research process were used the following scientific methods: systematic approach and economic and statistical methods, namely graphical, comparison, method of averages (for the research process of development trends of united territorial communities in Ukraine); analytical and forecasting (for identifying specific groups of areas that are different in population, social and economic growth, intergovernmental transfers).

Research results. New directions for the development and improvement of the decentralization reform were proposed. It has been proved that budget decentralization is not a necessary and sufficient condition for differentiation of regional development in Ukraine. State policy on local self-government is based on interests of residents of territorial communities and provides for the transfer of a large part of powers, resources and responsibilities from local authorities to local self-government bodies.

Elements of scientific novelty. Further implementation of the directions for the development of united territorial communities will allow to form a proper level of work of local self-government bodies as effectively and quickly as possible.

Practical significance. The system of decentralization measures in Ukraine was improved. The substantiated proposals will help to increase the socio-economic development of united territorial communities in Ukraine. As a result of the research, it has been solved an important scientific problem, which consists of the development of possible ways for reforming and improving the system of public administration by introducing decentralization of power in Ukraine. Tabl.: 2. Figs.: 4. Refs.: 24.

Keywords: decentralization; local self-government; society; transfers; infrastructure; expenses.

Samborska Oksana Yuriivna - candidate of economic sciences, associate professor (docent) of the department of administrative management and alternative energy sources, Vinnytsia National Agrarian University (3, Soniachna st., Vinnytsya)

E-mail: super_oksana30@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-1911-9138>

Kolesnyk Tetiana Vasylivna - candidate of economic sciences, associate professor (docent) of the department of administrative management and alternative energy sources, Vinnytsia National Agrarian University (3, Soniachna st., Vinnytsya)

E-mail: sergej.kolesnik@gmail.com

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-2061-3184>

Самборская О.Ю., Колесник Т.В. Оценка современного состояния и направления развития объединённых территориальных общин в условиях децентрализации

Цель статьи - исследовать современное состояние и особенности развития объединённых территориальных общин в Украине и определить направления совершенствования управленческой деятельности органов местного самоуправления.

Методика исследования. В процессе исследования тенденций развития объединённых территориальных общин (ОТО) в Украине использован системный подход и экономико-статистические методы (графический, сравнения, средних величин); аналитический и прогнозирования для выделения отдельных групп областей, отличающихся численностью населения, социальным и экономическим ростом, межбюджетными трансферами.

Результаты исследования. Предложены новые направления развития и совершенствования процессов децентрализации. Доказано, что бюджетная децентрализация не является необходимым и достаточным условием дифференциации регионального развития в Украине.

Элементы научной новизны. Дальнейшая реализация направлений развития объединённых территориальных общин позволит максимально эффективно и быстро сформировать надлежащий уровень организационно-экономической работы органов местного самоуправления.

Практическая значимость. Предложены меры относительно направлений совершенствования основ оценки социально-экономических процессов, происходящих в развитии объединённых территориальных общин в Украине. Табл.: 2. Илл.: 4. Библиогр.: 24.

Ключевые слова: децентрализация; местное самоуправление; община; трансферы; инфраструктура; расходы.

Самборская Оксана Юрьевна - кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (г. Винница, ул. Солнечная, 3)

E-mail: super_oksana30@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-1911-9138>

Колесник Татьяна Васильевна - кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (г. Винница, ул. Солнечная, 3)
E-mail: sergej.kolesnik@gmail.com
ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-2061-3184>

Стаття надійшла до редакції 17.08.2019 р.

Фахове рецензування: 03.09.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Самборська О. Ю., Колесник Т. В. Оцінка сучасного стану та напрями розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. *Економіка АПК*. 2019. № 11. С. 96 – 105.

*

УДК 338.436

JEL Classification: Q13; Q56; Q41

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201911105>

Я.В. ГОНТАРУК

Перспективи розвитку енергозабезпечуючих кооперативів на селі

Мета статті - розглянути перспективи створення енергозабезпечуючих кооперативів із надання послуг з переробки соломи на пелети для потреб домогосподарств, а також перспективи реалізації програми розвитку сільськогосподарських енергозабезпечуючих кооперативів.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано такі методи, як аналіз і синтез (у процесі дослідження складових державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів), монографічний (аналіз наукових здобутків українських й іноземних учених щодо проблем розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів), абстрактно-логічний аналіз (теоретичні узагальнення та формулювання висновків і пропозицій за результатами проведеного дослідження).

Результати дослідження. Висвітлено проблеми і перспективи розвитку сільськогосподарських енергозабезпечуючих кооперативів та напрями їх розвитку в Україні. Проаналізовано позитивний досвід державної підтримки обслуговуючої кооперації на прикладі «Програми розвитку особистих селянських, фермерських господарств, кооперативного руху на селі та дорадництва на 2016-2020 роки» Вінницького регіону.

Елементи наукової новизни. Набули подальшого розвитку варіанти інтеграції господарств населення в більш укрупнені господарські форми. Аргументовано пріоритетність розвитку енергозабезпечуючої кооперації в сільському господарстві, спрямованої на посилення енергонезалежності держави та розвитку альтернативних джерел енергії. Обґрунтовано економічну доцільність створення енергозабезпечуючих кооперативів.

Практична значущість. Вмотивовано перспективи створення кооперативів щодо надання послуг з переробки соломи для енергетичних потреб агропідприємств та сільського населення. Вказано перспективи реалізації програми розвитку сільськогосподарських енергозабезпечуючих кооперативів у межах України. Табл.: 5. Рис.: 1. Бібліогр.: 19.

Ключові слова: енергозабезпечуючий кооператив; сільське господарство; сільськогосподарський обслуговуючий кооператив; фермерське господарство; особисте селянське господарство; державна підтримка.

Гонтарук Ярослав Вікторович - викладач кафедри аграрного менеджменту, Вінницький національний аграрний університет (м. Вінниця, вул. Пирогова, 3)

E-mail: e050122015@gmail.com

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-7616-9422>

Постановка проблеми. В сучасних умовах трансформаційних перетворень у сферах економічної, соціальної, суспільної і політичної діяльності важливе значення має кооперативний рух, який можливий у формі різних кооперативних об'єднань і організа-

цій. В аграрному секторі економіки обслуговуючій кооперації належить пріоритетне значення серед інших видів кооперації в Україні, що на сучасному етапі підтримує та сприяє становленню ринкових відносин на селі.

Об'єднуючись в обслуговуючі кооперативи, сільськогосподарські виробники отримують можливість ефективніше працювати

© Я.В. Гонтарук, 2019